

Poliisihallituksen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion henkilöstöturvallisuutta edistäväksi lainsäädännöksi

1 Tausta

Valtiovarainministeriö pyytää lausuntopyynnöllä (VN/30977/2025; 23.3.2026) lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle valtion henkilöstöturvallisuutta edistävänä lainsäädännönä.

Valtiovarainministeriö on asettanut 12.9.2025 Turvallisuusselvitykset ja valtion virkamieslain uudistamistarpeet -hankeen toimikaudelle 12.9.2025–28.2.2027. Hanketta johtaa ja lainvalmistelusta vastaa valtiovarainministeriö. Valtiovarainministeriön virastoilta saaman ja keräämän tiedon mukaan viime vuosina turvallisuus- ja toimintaympäristössä tapahtunut muutos on aiheuttanut kasvavan tarpeen varmistaa ennen nimittämistä tehtävän tarkistuksen lisäksi myös palvelussuhteen aikana, että virkamiehellä on viran, virkasuhteen tai tehtävämääräykseen kuuluvien tehtävien asianmukaisen hoitamisen edellyttämä nuhteettomuus ja ettei hänellä ole niitä vaarantavia sidonnaisuuksia ja hänellä on muissakin suhteissa edellytykset hoitaa tehtävänsä riippumattomasti ja muutoinkin luotettavasti.

2 Poliisihallituksen lausunto

Lausuntopyynnössä on eritelty seitsemän (7) erityistä kysymystä hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion henkilöstöturvallisuutta edistävänä lainsäädännönä, joihin Poliisihallitus lausuu pyynnön mukaisesti.

2.1 Huomionne vaikutusten arvioinnista?

Vaikutusarviointi on kattava, mutta joiltain osin yleisluontoinen. Erityisesti virkamiesten oikeusturvan, hallinnollisen kuormituksen ja tietosuojavaikutusten arviointi kaipaisi syventämistä.

2.2 Huomionne ehdotetusta valtion virkamieslain 6 c §:n muutoksesta ja perusteluista?

Muutos on perusteltu, ja se vastaa hyvin pitkälti nykytilan haasteita ja käytäntöä. Selvyyden vuoksi on hyvä, että asia tuodaan lain tasolle.

2.3 Huomionne ehdotetusta valtion virkamieslain 7 §:n muutoksesta ja perusteluista?

Kyseisellä muutoksella ei ole vaikutusta poliisiin. Poliisihallituksella ei ole lausuttavaa kohdan osalta.

2.4 Huomionne ehdotetusta valtion virkamieslain 19 a §:stä ja perusteluista?

Säännös on esityksen keskeisin muutos ja selkeyttää oikeustilaa. Perusteluissa tulisi tarkentaa nuhteettomuuden ja sidonnaisuuksien arviointikriteerit sekä yhdenvertaisen soveltamisen varmistaminen. Muutos selkeyttää työnantajan toimivaltaa, mutta virantoimintuksesta pidättäminen on vahva toimenpide. Perusteluissa tulisi täsmentää soveltamiskynnystä ja lievemmat vaihtoehdot virasta pidättämiselle. Lisäksi Poliisihallitus toteaa, että päätösvalta siitä, missä tehtävissä vaaditaan jatkuvasti voimassa oleva turvallisuus selvitys, tulee säilyä virastolla.

Poliisihallitus myös toteaa, että turvallisuus selvitys on voimassa nykyisen lainsäädännön mukaan maksimissaan 5 vuotta. Nuhteettomuusseurannan osalta turvallisuus selvityksen voimassa olon muuttamista toistaiseksi voimassa olevaksi tulisi harkita. Muutos säästäisi hallinnollista työtä virastoissa sekä toisi merkittäviä kustannussäästöjä valtionhallinnossa.

Nuhteettomuusseuranta tulisi lisäksi laajentaa käsittämään kaikki kyseisen turvallisuus selvitystason hakemisen aikana tehnyt rekisteritarkastukset, ei ainoastaan ns. rikolliset teot.

2.5 Huomionne ehdotetusta valtion virkamieslain 40 §:n muutoksesta ja perusteluista?

Muutos on looginen jatko 19 a §:lle, mutta virkasuhteen päättämisen soveltamiskynnys tulee määritellä tarkasti ja suhteuttaa muihin kurinpitomenettelyihin.

Muutos selkeyttää työnantajan toimintamahdollisuuksia tilanteessa, jossa turvallisuus selvitystä ei saada virkamiehestä johtuvista syistä tehtyä. Poliisissa on sellaisia tehtäviä, joissa turvallisuus selvitys on virassa toimimisen edellytys. Epäselväksi jää, mitkä työkalut työnantajalla on käytettävissä siinä tapauksessa, että turvallisuus selvityksestä saadut tiedot ovat sellaisia, että virkasuhdetta ei voida jatkaa.

2.6 Huomionne ehdotetusta turvallisuus selvityslain 50 §:n muutoksesta ja perusteluista?

Muutos parantaa hallinnon yhdenvertaisuutta ja vähentää päällekkäisiä selvityksiä. Perusteluissa tulisi arvioida rekisterin käytön valvonta ja tietosuojaperiaatteiden toteutumisen.

2.7 Muut mahdolliset huomionne hallituksen esitysluonnoksesta?

2.7.1 Muut mahdolliset huomiot - nuhteettomuus

Poliisihallitus toteaa, että 19 a § tulisi täsmentää käytännön toteuttamiseksi ja mahdollistaa työnantajalle käyttää lievempiä virkamiesoikeudellisia menettelyjä. Nuhteettomuusseurannan rajat ja vaikutukset henkilöstön luottamukseen tulisi avata tarkemmin.

Poliisihallitus toteaa myös, että nuhteettomuusseurannan reaaliaikaisuutta tulisi parantaa.

Nykytilanteessa suojelupoliisin ilmoitus nuhteettomuusseurannan osalta tulee pitkälläkin viiveellä. Järjestelmää tulisikin kehittää siten, että esimerkiksi heti rikoksen tapahduttua turvallisuusselvityksen hakijalle lähtee ensitiedote asiasta, jotta työnantaja voi ryhtyä tarvittaviin suojaustoimiin tapahtuman niin edellyttäessä. Varsinainen nuhteettomuusilmoitus tulisi hakijalle myöhemmin prosessien edettyä pidemmälle, ja kun lopullinen selvyyksiä asiassa on saatu.

Nykyisin nuhteettomuusseurantailmoitukset tulevat viikkojen tai kuukausien viiveellä tapahtuneesta teosta, joka ei vastaa tavoitellun muutoksen tahtotilaa valtion henkilöturvallisuuden kehittämiseksi, ja voi olla liian myöhäistä vahingon jo ehdittyä syntyä.

2.7.2 Muut mahdolliset huomiot – suostumuksen aitous ja turvallisuusselvityslain rakenteellinen ongelma

Hallituksen esitysluonnoksessa jää käsittelemättä keskeinen oikeudellinen ristiriita, joka liittyy virkamiehen suostumukseen turvallisuusselvityksen tekemiseen. Turvallisuusselvityslain mukaan selvitys voidaan tehdä vain henkilön suostumuksella, mutta esityksen mukaan virkamies voidaan pidättää virantoimituksesta ja viime kädessä irtisanoa, mikäli hän ei anna tätä suostumusta. Tällaisessa tilanteessa suostumusta ei voida pitää aidosti vapaaehtoisena.

Esitysluonnoksessa todetaan, että "virkamies voidaan pidättää virantoimituksesta, jos virkamiehestä ei voida tehdä turvallisuusselvitystä". Tämä johtaa käytännössä siihen, että suostumuksen antaminen ei ole tosiasiallisesti valinnainen, vaan sen epääminen johtaa välittömiin ja vakaviin seuraamuksiin virkamiehen palvelussuhteelle.

Ongelma: Suostumus ei ole aidosti vapaaehtoinen.

Nykyinen sääntely asettaa virkamiehen tilanteeseen, jossa:

- suostumuksen antaminen on muodollisesti vapaaehtoista
- mutta suostumuksen epääminen johtaa virantoimituksesta pidättämiseen ja mahdollisesti irtisanomiseen,
- jolloin suostumus ei täytä vapaaehtoisuuden kriteerejä, joita edellytetään sekä perusoikeusjärjestelmässä että EU:n tietosuojalainsäädännössä.

Tämä on ongelmallista sekä oikeusturvan että sääntelyn johdonmukaisuuden kannalta.

Ehdotus: Turvallisuusselvityslakia tulee päivittää vastaamaan virkatehtävien todellisuutta ja tahtotilaa pitää turvallisuusselvitys voimassa koko virkasuhteen ajan, jolloin suostumusta ei tarvitse kysyä uudelleen virkasuhteen aikana, ja edellä mainittu ongelma suostumuksen aidosta vapaaehtoisuudesta.

Lausunnonantajan näkemyksen mukaan turvallisuusselvityslakia tulisi päivittää siten, että:

- 1) Tiedot virat määritellään lain tasolla tai viraston päätöksellä turvallisuusselvityksen piiriin jo ennen rekrytointia.

- Esimerkiksi hakuilmoituksessa tai viraston vahvistamassa tehtäväluettelossa.
 - Tämä vastaa jo nykyistä käytäntöä monissa virastoissa, mutta oikeusperusta on epäselvä.
- 2) Näissä tehtävissä turvallisuus selvitys voitaisiin saattaa vireille ilman erillistä suostumusta, koska selvitys olisi viran kelpoisuusvaatimus samalla tavoin kuin esimerkiksi kansalaisuusvaatimus tai terveydentilavaatimukset tietyissä tehtävissä.
 - Käytännössä näissäkin tilanteissa tarvitaan tietoja henkilöltä, esim. rekrytoitavan henkilön henkilötunnus.
 - 3) Virkamiehen velvollisuus osallistua selvityksen tekemiseen olisi selkeästi säädetty, esimerkiksi velvollisuutena toimittaa tarvittavat tiedot turvallisuus selvityksen hakijalle (esim. henkilötunnus) sekä laatijalle (suojelupoliisi tai Puolustusvoimien pääesikunta).
 - 4) Irtisanomisperuste syntyisi vasta, jos siihen edellä esitetyllä mallilla on edes tarvetta, kun virkamies aktiivisesti estää selvityksen tekemisen, esimerkiksi kieltäytymällä toimittamasta tietoja tai osallistumasta mahdolliseen haastatteluun.

Tämä malli olisi oikeudellisesti kestävämpi, koska:

- se poistaisi näennäisen suostumuksen ongelman
- se loisi selkeän ja ennakoitavan sääntelykehikon
- se turvaisi virkamiehen oikeusturvan
- se vastaisi paremmin muuttuneen turvallisuusympäristön vaatimuksiin
- se vähentäisi ristiriitaa työnantajan velvollisuuksien ja virkamiehen oikeuksien välillä.

Yhteenveto

Nykyinen suostumusmalli ei ole aidosti vapaaehtoinen, ja se tulisi korvata mallilla, jossa:

- tietyt virat kuuluvat automaattisesti turvallisuus selvityksen piiriin
- selvitys voidaan käynnistää ilman erillistä suostumusta
- irtisanomisperuste syntyy vasta, jos virkamies estää tai ei mahdollista selvityksen tekemistä.

Tämä olisi sekä virkamiehen oikeusturvan että valtion henkilöstöturvallisuuden kannalta selkeämpi ja oikeudellisesti kestävämpi ratkaisu.

2.7.3 Turvallisuus selvitysten kustannukset ja maksujen läpinäkyvyys

Nykyinen kustannusrakenne muodostaa virastoille merkittävän kuluerän. Vaikka liittymisen voimassa olevaan turvallisuus selvitykseen maksaa 50 % uuden selvityksen hinnasta, tämä alennus ei ole läpinäkyvästi perusteltu.

Käytännössä liittymisen voimassa olevaan turvallisuus selvitykseen tarkoittaa, että:

- virasto tekee suuren osan työstä itse, esim. syöttämällä hakemuslomakkeet ja muut tiedot turvallisuus selvitysrekisteriin
- virasto tarkistaa rekisteristä tiedot
- virasto arvioi liittymisen edellytykset
- suojelupoliisin työpanos liittymistilanteessa on huomattavasti pienempi kuin uuden selvityksen laatimisessa.

Tästä huolimatta liittymismaksu on edelleen 50 % uuden selvityksen hinnasta, vaikka turvallisuus selvityksen laatijan (suojelupoliisi tai Puolustusvoimien pääesikunta) työ määrä ei ole puolikas vaan huomattavasti pienempi.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan:

- maksujen tulee perustua todellisiin kustannuksiin
- kustannusrakenteen tulee olla läpinäkyvä
- virastojen tekemä työ tulee huomioida hinnoittelussa
- liittymismaksun tasoa tulee arvioida uudelleen, koska se vaikuttaa olevan enemmän järjestelmä- ja rakenteellinen maksu kuin todelliseen työmäärään perustuva suoritemaksu.

Tämä on erityisen tärkeää, koska esityksen tavoitteena on vähentää päällekkäisiä selvityksiä ja keventää hallinnollista taakkaa. Jos kustannusrakenne ei ole linjassa tämän tavoitteen kanssa, riskinä on, että virastot eivät tosiasiallisesti hyödy rekisterin laajemmasta käytöstä.

2.7.4 Mahdollisuus laajentaa toimivaltaa suppeiden taustaselvitysten tekemiseen ilman turvallisuus selvitys prosessia

Nykyinen turvallisuus selvitys järjestelmä keskittää kaiken toimivallan suojelupoliisille (ja Puolustusvoimien pääesikunnalle), vaikka useilla muilla viranomaisilla on jo pääsy samoihin tietolähteisiin, joita suppeassa turvallisuus selvityksessä käytetään. Osin tietolähteet ovat jopa ko. viranomaisten. Esimerkiksi poliisi voi tarkastaa henkilön rikos- ja sakkorekisteritiedot sekä poliisin omat tietojärjestelmät suoraan ja reaaliaikaisesti.

Tämä herättää kysymyksen siitä, onko tarkoituksenmukaista, että myös suppeimmat ja vähäriskisimmät selvitykset keskitetään suojelupoliisille, vaikka tietyt viranomaiset, kuten poliisi voisivat tehdä vastaavan tarkastuksen huomattavasti nopeammin ja pienemmällä kustannuksella itse, mikä olisi valtiotaloudellisesti kustannustehokkaampaa.

Nykytilan ongelma

- Suojelupoliisi käsittelee suuren määrän suppeita selvityksiä, jotka eivät liity kansallisen turvallisuuden ydintehtäviin.
- Poliisi käyttää samoja rekistereitä, joita suppeassa selvityksessä hyödynnetään, toimien rekisterien ja tietojen omistajana.

- Turvallisuukselvitysprosessin läpivienti aiheuttaa merkittäviä kustannuksia virastoille, vaikka tarkastuksen sisältö olisi suppea ja teknisesti yksinkertainen.
- Suojelupoliisin resurssit kuormittuvat rutiiniluonteisista selvityksistä, mikä vähentää aikaa ja kapasiteettia keskittyä laajoihin ja kansallisen turvallisuuden kannalta kriittisiin selvityksiin.

Ehdotus: toimivallan laajentaminen suppeiden taustaselvitysten osalta.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan tulisi arvioida mahdollisuutta laajentaa toimivaltaa siten, että:

- 1) Poliisi ja mahdollisesti muut erikseen määritetyt viranomaiset voisivat tehdä suppean turvallisuukselvityksen tasoisia taustatarkastuksia itsenäisesti, ilman erillistä turvallisuukselvitysprosessia suojelupoliisin kautta. – Tämä koskisi tehtäviä, joissa käsitellään alemman luokan turvallisuusluokiteltua tai salassa pidettävää tietoa, eikä kansallisen turvallisuuden riskiä voida pitää merkittävänä. – Tarkastus perustuisi samoihin rekistereihin, joihin esim. poliisilla on jo pääsy.
- 2) Lainsäädäntöä tulisi laajentaa siten, että näille viranomaisille, joilla on rekistereihin jo pääsy, annetaan nimenomainen toimivalta tehdä tällaisia taustaselvityksiä, kun virasto on määritellyt tehtävän kuuluvan suppean taustaselvityksen piiriin.
- 3) Suojelupoliisi keskittyisi jatkossa laajoihin, perusmuotoisiin ja suppeisiin turvallisuukselvityksiin, jotka liittyvät kansalliseen turvallisuuteen, kriittiseen infrastruktuuriin ja korkeisiin turvallisuusluokituksiin sekä virastojen, joilla ei ole pääsyä ko. rekisteritietoihin turvallisuukselvityksien tekemiseen.
- 4) Viranomaisille, jotka pääsevät samoihin tietoihin kuin turvallisuukselvityksen laatija, mahdollistettaisiin laintasolla mahdollisuus suppeisiin taustaselvityksiin, joka olisi suppeaa turvallisuukselvitystä kevyempi menettely.

Perustelut: tehokkuus, kustannussäästöt, ajan säästö ja resurssien kohdentaminen.

Tällä muutoksella olisi merkittäviä hyötyjä:

- Merkittävä kustannussäästö virastoille – suppeiden selvitysten hinnat ovat virastoille huomattava kuluerä. Jos poliisi tai muu erikseen määritetty viranomainen tekisi tarkastuksen itse, kustannus olisi murto-osa nykyisestä.
- Nopeampi käsittely – Poliisi tai muu viranomainen voi tarkistaa tiedot välittömästi ilman erillistä prosessia.
- Suojelupoliisin resurssien vapautuminen – Suojelupoliisi voisi keskittyä tehtäviin, joissa sen erityisosaaminen on välttämätöntä. – Tämä parantaisi koko järjestelmän vaikuttavuutta ja turvallisuutta sekä nopeuttaisi mahdollisesti suojelupoliisissa tehtäviä muita selvityksiä.
- Hallinnollisen taakan keveneminen – Virastot voisivat hoitaa suuren osan matan riskin tarkastuksista ilman monivaiheista prosessia.

Yhteenveto

Lausunnonantaja katsoo, että turvallisuusselvityslakia tulisi kehittää suuntaan, jossa:

- suppeat taustaselvitykset voidaan tehdä myös erikseen määriteltyjen muiden virastojen toimesta
- suojelupoliisi keskittyy laajoihin ja kansallisen turvallisuuden kannalta kriittisiin selvityksiin
- kustannukset ja hallinnollinen taakka vähenevät valtionhallinnollista kustannustehokkuutta arvioiden, vaikkakin kokonaisuus, eli selvitysten tekeminen oman viraston henkilöiden osalta, tulee huomioida riittävästi viranomaisten resurssoinnissa (tukitehtävät)
- järjestelmän kokonaistehokkuus paranee
- tämä olisi luonnollinen jatkokehitys turvallisuusselvitysjärjestelmälle ja vastaisi paremmin viranomaisten nykyisiä tietojenkäsittelyvalmiuksia.

2.7.5 Yhteenveto kohdasta 2.7

Lausunnonantaja katsoo, että:

- 19 a §:n soveltamista tulee tekstissä selkeyttää ja mahdollistaa myös lievemmat virkamiesoikeudelliset menettelyt.
- Nuhteettomuusseurannan turvallisuusselvityksen voimassaolon muuttamista toislaiseksi voimassa olevaksi tulisi harkita.
- Nuhteettomuusseuranta tulisi laajentaa käsittämään kaikki kyseisen turvallisuusselvitystason hakemisen aikana tehdyt rekisteritarkastukset.
- Suostumuksen vapaaehtoisuus on ehdotuksessa esitetyn mukaisena näennäistä ja vaatii lainsäädännöllisen korjauksen.
- Tulisi arvioida mahdollisuus turvallisuusselvityslain muuttamisesta siten, että se mahdollistaa selvityksen vireillepanon ilman suostumusta tehtävissä, joissa selvitys on viran edellytys.
- Kustannusrakenne ja 50 % liittymismaksu tulee arvioida uudelleen sekä mahdollisesti pienentää ja perustella ainakin läpinäkyvästi.
- Virastojen tekemä työ tulee huomioida hinnoittelussa, jotta järjestelmä tukee aidosti tehokkuutta ja kustannussäästöjä.
- Tulisi tarkastella mahdollisuutta laajentaa tiettyjen viranomaisten (turvallisuusviranomaiset) toimivaltaa suppeiden taustaselvitysten tekemiseen ilman turvallisuusselvitysprosessia.

Janne Paavola, poliisijohtaja

Niina Uskali, Poliisiylitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 30.04.2026 klo 14:35. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Poliisihallitus

Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo

kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi

Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi